

Вікторія Колтунович,

здобувачка вищої освіти

Державний університет «Житомирська політехніка»,

Наталія Венцель,

директор Наукового ліцею,

Державний університет «Житомирська політехніка»

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТЕОРІЯЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ДЖОНА РОЛЗА

Питання справедливості є одним із найскладніших і найбільш дискусійних у філософському дискурсі. Ще з давніх часів такі мислителі, як Платон, Арістотель та інші, приділяли значну увагу осмисленню справедливості в контексті суспільного життя [1].

Це поняття розглядалося як фундаментальний принцип, що визначає гармонійний порядок у суспільстві, співвідношення між правами та обов'язками, а також моральну основу взаємодії між людьми.

Однак саме американському філософу Джону Ролзу вдалося систематизувати попередні ідеї мислителів та адаптувати їх до умов сучасного ліберального суспільства. У своїй фундаментальній праці «Теорія справедливості» (A Theory of Justice) він заклав нові нормативні орієнтири в осмисленні соціального порядку, принципів розподілу благ і легітимності суспільних інституцій. У концепції Ролза справедливість розглядається не лише як моральна чеснота, а як первинна добродієвість суспільних інституцій, котра подібно до того, як істина є центральною цінністю у системі знання.

Концепція справедливості як чесності Джона Ролза, являється центральним елементом створення його нормативно політичної теорії, що базується на ідеї справедливого суспільного порядку котрий будується на раціональному консенсусі вільних і рівних, які, перебуваючи в умовах

рівності й погоджуються на принципи, що регулюватимуть основні інститути суспільства [3].

Зазначмо, що мислитель у своїх наукових працях виокремлює два основоположні принципи справедливості, які мають структуру ієрархічного порядку, тобто перший має пріоритет над другим.

Перший принцип справедливості «принцип рівної свободи» формулюється Джоном Ролзом як вимога, згідно з якою кожна особа повинна мати рівне право на найширшу систему основоположних свобод, сумісну з аналогічною системою свобод для всіх інших. Цей принцип є вихідною засадою моральної рівності та інституційної неупередженості в суспільстві, що прагне до справедливості як чесності [3].

У контексті цього принципу гарантуються такі базові громадянські та політичні свободи, як: свобода думки та совісті; свобода слова; свобода зібрань і об'єднань; право на особисту недоторканність; право на приватну власність та рівне виборче право.

Другий принцип справедливості, запропонований філософом, спрямований на регулювання соціальної та економічної диференціації в межах справедливого суспільного устрою [5, с. 117]. Цей принцип має дві взаємопов'язані складові: принцип рівності можливостей і принцип різниці. У своїй сукупності вони формують нормативну рамку, яка дозволяє погодити факт існування певної нерівності з вимогами моральної легітимності.

Зазначмо, що у працях Ролза зазначається: принцип рівності, зумовлюється тим, що всі соціальні позиції, ролі та блага мають бути однаково доступними для усіх членів суспільства – не тільки на рівні формального права, а й на рівні фактичного доступу. Що у свою чергу означає, що стартові умови для участі у змаганні за соціальні переваги повинні бути справедливими, незалежно від походження, економічного становища чи соціального контексту індивіда. Також філософ підкреслює,

що без дотримання цього принципу формальна рівність перетворюється на ілюзорну, а інститути суспільства на механізми відтворення привілеїв.

Таким чином, другий принцип справедливості в інтерпретації Джона Ролза є доповненням до першого (принципу рівної свободи), соціально-економічним втіленням, що надає його етичній логіці практичну форму. Він поєднує у собі турботу про справжню рівність шансів з раціональною толерантністю до нерівностей, що працюють на благо найменш захищених, – формуючи підґрунтя для інституційної неупередженості й справедливого соціального порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аристотель. Нікомахова етика / пер. з давньогр. О. Кислюк. Київ: Юніверс, 2002. 284 с. URL: http://am.history.univ.kiev.ua/Nikomakhova_etyka.pdf
2. Теорія справедливості. *Культурологія*. 2016. № 1. С. 116 – 120. URL: <https://surl.lu/zjimwo>
3. Ролз Дж. Теорія справедливості / пер. з англ. О. Коваленко. Київ: Основи, 2020. 752 с.
4. Сабадуха М. В. Проблема справедливості у філософії Просвітництва в контексті розбудови європейських держав та формування громадянського суспільства. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія*. 2016. № 1. С. 116 – 120.
5. Slyusar V., Vitiuk I., Kutashev I., Savitsky V., Shpytalenko H. Theories of Terrorism and Counterterrorism: The Epistemological Potential of Philosophical-Ethical Theories of the 17th to Early 20th Centuries. *Society and Security*. 2025. № 2 (8). Pp. 80–85.